

**ЎЗБЕКИСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҚАРЫ ҲӘМ ОРТА АРНАЎЛИ
БИЛИМ МИНИСТРЛИГИ**

БЕРДАҚ АТЫНДАҒЫ ҚАРАҚАЛПАҚ МӘМЛЕКЕТЛИК УНИВЕРСИТЕТИ

**ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҲАЯЛ-ҚЫЗЛАР
КОМИТЕТИ**

**Ўзбекистан Республикасы Конституциясының 23 жыллығы
хәм «Кекселерди қәдирлеў жылы»на
бағышланған**

**«ЖӘМИЙЕТТИҢ РАЎАЖЛАНЫЎЫНДА
ҲАЯЛ-ҚЫЗЛАРДЫҢ ТУТҚАН ОРНЫ»**

**атамасындағы Республикалық илимий-әмелий конференция
МАТЕРИАЛЛАРЫ**

**«ЖАМИЯТНИҢ РИВОЖЛАНИШИДА
ХОТИН-ҚИЗЛАРНИҢ ТУТҚАН ЎРНИ»**

мавзусидаги илмий-амалий анжуман

МАТЕРИАЛЛАРИ

4-оқыўшы: Шаңарақ кодексиниң 65-статьясында хәр бир бала шаңарақта жасаў хәм тәрбияланыў, өз ата-анасын билиў, олардың ғамқорлығынан пайдаланыў, олар менен бирге жасаў хуқықына ийе.

5-оқыўшы: 69-статьяда Бала исм, атасының исми, фамилиясын алыў хуқықына ийе. Балаға исм ата-ананың келисиўине карай қойылады.

6-оқыўшы: 68-статьяда Бала өз пикирин айтыў хуқықына ийе. Шаңарақта бала мәплерине байланыслы хәр қандай мәселе шешилгенде бала өз пикирин айтыўға ҳақылы.

7-оқыўшы: 31-статьяда Хәмме ушын хўждан еркинлиги кепилликке ийе. Хәр бир инсан өз қәлеген динине исениўге ҳақылы. Диний қәдириятлар мәжбүрлеп сиңдирилмейди.

Оқытыўшы: Дурыс балалар. Президентимиз пәрманы менен Рамазан хәм Курбан хайт күнлериниң биринши күни дем алыс күни деп дағазаланды.

31-статьяда «Хәр бир адам билим алыў хуқықына ийе»-деп көрсетилген. Бийпул улыўма билим алыў мәмлекетимиз тәрәпинен кепилликке ийе.

Хўрметли оқыўшылар: Мәмлекетимиз өз Конституциясына, гербине, байрағына, гимнине, миллий пул бирлигине, миллий шегарамызға хәм миллий үрп-әдетлеримизге ийе. Биз Ғәрезсиз Өзбекистан перзентлеримиз.

Бул сәўбетлесий сабағына алдын-ала таярлықлар көрип, оқыўшыларға статьяларды ядлатып, таныстырылады. Бундай тәрбиялық саатларда хәр қандай педагог тәрбия саатларына ата-аналардың қатнасыўына ерисиўи; тәрбиялық бағдардағы ис-илажға пухта таярлық; оқыўшылардың белсендилигин арттырыў; жоқары дәрежедеги педагогикалық шөлкемлести-риўшилиқ т.б. итибар бериўи керек.

Баслаўыш класс оқыўшыларын миллий ғәрезсизлик руўхында тәрбиялаўда педагоглардың, әсиресе класс басшыларының роли айрықша. Мектепте класс басшылары хәм ата-аналардың байланысын, оқыўшыларды тәрбиялаўда бирге ислесиўин еле де жақсылаў максетинде арнаўлы қолланбалар да шықты. Мысалы, Н.Зайнитдинов, М.Зайнитдиновалардың қолланбасында баслаўыш класс оқыўшыларына миллий ғәрезсизлик уғымларын қәлиплестириўде жол-жобалар көрсетилген [1]. Қолланбада, Өзбекистан Республикасының байрағы сүүретленип, ол бойынша қысқаша түсиник, тәрийиплер берилген. Өзбекистан Республикасы Мәмлекетлик гимни гимн тексти берилген. Класс басшысының оқыўшылар менен ислесиўдеги тәрбия түрлерин көрсетип, 11-12-бөлимлеринде, «Миллий идеяны сиңдириў хәм идеялық иммунитетти қәлиплестириў бойынша орынланатуғын ислер», «Шаңарақ хәм мәхәлле менен биргеликте орынланатуғын жумыслар»ға, «Ата-аналар комитети ҳаққында мағлыўмат» ата-аналар менен алыш барылатуғын ислер хәм класста ата-аналар жыйналысының ис қағазын толтырыў ушын да бетлер ажыратылған. Баслаўыш билимлендириўде миллий ғәрезсизлик уғымларын қәлиплестириў ушын 1-2-3-4-класслар ушын хәр бир классқа арнаўлы тәлим-тәрбиялық бағдардағы саатлар ушын темалар хәм Өзбекистан Республикасы Конституциясына киргизилген миллий байрам күнлерин белгилеў өз алдына тәрбиялық сабақ темасы сыпатында берилген.

Әдебиятлар

1. Зайнитдинов Н., Зайнитдинова М. Синф раҳбариниң тарбиявий ишлар дафтари. Тошкент, 2007.
2. Мунавварова А.К. Педагогика. Тошкент, 1996.

ҚИЗ ФАРЗАНДНИНГ ТАРБИЯСИДА МАҲАЛЛАНИНГ РОЛИ

*А.АБАТОВ, НДПИ ассистенти
Г.КАРИМБАЕВА, НДПИ магистранти*

Хәр қандай яхшилиқ, янгилик, урф-одат маҳалладан бошланади. «Маҳалла-халқ виждони, қадриятлар бешиги, миллий урф-одат ва дастурлар қадрланған макон» деган тўғри ўхшатишлар ҳаётда хам ўз тасдиғини топмоқда. Айниқса, халқимизнинг кўп асрлик урф-одатларини ўзида жамлаган маҳалла институтларини ривожлантириш орқали оила мустаҳкамлигини таъминлаш энг юқори вазифалардан саналади.

«Мен яна бир бор маҳаллалар фаолиятига аҳамият беришга, уларнинг даражасини оширишга даъват қиламан. Зеро, барчамиз маҳаллада ўсганмиз. Унинг нуфузини кўтариш,

билингки нафақат иқтисодий, нафақат ижтимоий, балки бу-сиёсий, тарбиявий, улкан маънавий масалалардир. Биз маҳаллаларга шу нуқтаи назардан қарашимиз лозим. Маҳалланинг ҳар қандай масалани ечишга қурби етади. Нега деганда энг адолатли муҳит, энг адолатли ижтимоий шароит, вазият фақат маҳаллада бўлиши мумкин». [1] Муҳтарам Президентимизнинг бу сўзларида ҳам маҳалланинг «ҳаёт мактаби» эканлиги ўз тасдиғини топади.

Ҳеч қачон бир ёки бир неча киши ёки оилалар урф-одатлар, маросимларни ярата олмайди. Таъкидлаш жоизки, анъаналар ибтидоий маданият давридан буён давом этиб келаётган ижтимоий ҳодиса бўлиб, жамият тақдирига бевосита таъсир кўрсатади. Бугунги кунда маҳаллалар олиб бораётган тадбирлар орасида қизларимиз – бўлғуси оналар тарбиясида устивор аҳамият касб этиб бормоқда. Эътибор берганмисиз, аҳил, намунали маҳаллаларда хулқи ёмон, тарбияси оғир қизлар умуман учрамайди. Чунки уни нафақат ота-онаси, балки бутун маҳалла бўлиб тарбиялайди. Келин қилмоқчи бўлган қизнинг уйига келишдан олдин, энг аввало, қўшнилардан қиз ҳақида суриштиради. Бу эса тарбиянинг тўғридан тўғри инсон тақдирига боғлиқлигини кўрсатади. Агар фарзанди бирор ютуққа эришса, ота-она «бошимни баланд кўтариб юраман», агарда фарзанд қандайдир ҳуқуқбузарлик қилса, «маҳаллада юролмай қолдим» деб афсус билан айтган гапларни эшитамиз. Маҳалла оқсоқолининг ота-онага «фарзандингизнинг бу иши чакки бўлибди»,-деган танбеҳи ҳатто суднинг энг юқори жазосидан ҳам оғирроқ ботиши мумкин. Бу ҳам «маҳалла-таълим мактаби» эканлигини яна бир бор исботлайди.

Қизлар ҳаё ва ибони дастлаб оилада, кейин маҳаллада ўрганадилар, катталардан дакки эшитмай деб очиқ-сочиқ кўча-кўйга чиқавермайдилар. Бўлажак келин ёки куёвларининг кимлигини ота-оналар маҳалла катталаридан суриштирадилар. Совчилар ҳам бўлажак келиннинг, бўлажак куёвнинг уйларига қадам ранжида қилишдан аввал қўшниларнинг хонадонига қадам қўядилар, уларнинг берган ҳолис баҳосига қараб иш тутадилар. Шунинг учун ҳам «бир болага етти қўшни ота-онадир»,-деган нақл бор.

Оила тарбиясида доимий таъсирчан куч – оилавий тартиб, яъни оила аъзоларининг бир-бирларига муносабати, ота-она ва бошқа катта ёшли қариндошларнинг хулқ-атвори, маданий ва сиёсий савияси муомала маданияти, оиланинг даромади, яшаш шароити ва шу каби омиллардир.

Оила қанчалик тартибли, яхши хулқ-атворли, оила аъзоларининг ўзаро муносабатлари самимий бўлса, оилада қиз боланинг тарбияси ҳам шунчалик самарали бўлади.

Қиз боланинг ақлий камолотига ҳам ёшлигидан эътибор бериш керак. Қиз бола ёши улуғлашгани сайин оила тарбияси ҳам мураккаблашади. Қиз бола хулқи, одатда, ҳар нарсага қизиқувчан, серсавол бўлади. Уларнинг раъйини қайтармаслик, силтаб ташламаслик, берган саволларига иложи борица тушунарли қилиб, соддагина жавоб қайтариш лозим. Оилада, маҳаллада қиз боланинг ҳатти-ҳаракатини доимо назорат қилиб, ижобий фаолиятга ундаш, йўлга солиш, қобилияти ёки истеъдодининг ўсишига аҳамият бериш керак. Лекин ота-оналар бўлар-бўлмасга қиз болага ёрдам беравермай, уларни кейинчалик турмушда дуч келадиган тўсиқларни, мураккаб ҳаётини масалаларни ечишга одатлантириш мақсадида қийинчиликдан чиқишни ўз-ўзига қуйиб бериши ҳам керак. [2]

Ҳурматли президентимиз И.Каримов: «Қиз болани коллежни битирмасдан, ҳунар эгалламасидан кимки турмушга бермоқчи бўлса, билиб қўйинлар, мен бунга мутлақо қаршиман. Қиз бола, аввало касб эгалласин, ўз фикрига эга бўлсин, ҳаётни англасин. Шундан кейин у ҳаётда ўз ўрнини топади, йўлини йўқотмайди. Юртимизда ҳар бир қиз бола – бу менинг қизим, менинг набирам ва уларни хафа қилишларига мен ҳеч қачон йўл қўймайман»,-деб қиз боланинг тарбиясига жуда катта эътибор берди. [3]

Хулоса қилиб айтганда, маҳалла институти мустақиллик йилларида Президентимизнинг сўзи билан айтганда «ҳақиқий демократик ўқув маркази»га айланди. «Халқ виждони» деб номланган бу макон озод ва обод ватан қуриш, турмуш ободончилигини таъминлашга йўналтирилган демократик ислоҳатларни амалга оширишда мустаҳкам таянч бўлмоқда.

Адабиётлар

1. И.А.Каримов. «Биздан озод ва обод ватан қолсин».Т. «Ўзбекистон» 1996й. Т 2.
2. «Ёшларни миллий истиқлол ғояси руҳида тарбиялаш – ватан тинчлиги ва хавфсизлигини мустаҳкамлашнинг муҳим омили». Илмий-амалий конференция Т.2004. 55-б

Р.ИБРАГИМОВА. АЁЛ - ОЛАМ КЎРКИ	164
М.С.КАМАЛОВА, В.К.СУЛТАНОВА. ҲАЯЛ - ЖӘМИЙЕТ ТИРЕГИ	165
Б.НИГМАНОВ, Т.ЗАЙНИДДИНОВ. ХОТИН-ҚИЗЛАР ЎРТАСИДА СПОРТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БАРКАМОЛ АВЛОД ШАКЛЛАНИШИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ	167
У.ХОЛИҚОВ, Д.САМАТОВА, С.ҚУРБОНБОЕВА. ШАХМАТ – ТАФАККУР ГУЛТОЖИ	168
Д.ҚУРБАНБАЕВА, А.МАДРИМОВА. ШАРҚ АЛЛОМАЛАРИ ИНСОН ТАРБИЯСИ ҲАҚИДА	170
У.К.ХУДАЙБЕРГЕНОВА, М.А.ҚАЛЛИБЕКОВА. ТУЎРЫЛЫҚ, ТУЎРЫ СӨЗ – ИНСАН ҚЭЛБИН ПӘКЛИККЕ ЖЕТЕЛЕЎШИ ПАЗЫЙЛЕТ	171
Д.ШИРИНОВА АЁЛ БАХТИ – ЖАМИЯТ БАХТИ	173
A.PIRNIYAZOVA, M.JARI'LQASINOVA, J.PIRNAZAROVA. A'LEMDI TERBETKENSIZ, SIZLER ANALAR	174
T.K.KUDAYBERGENOVA. HAYAL-QI'ZLAR HUQUQI'Y MA'DENIYATI'NI'N' NA'ZIRGI DA'REJESI HA'M WONI' JA'NE DE ASI'RI'W JOLLARI'	175
Р.Ю.КАЛИМБЕТОВА, Р.ДУРДЫБАЕВА, А.П.МАТЕКЕЕВА. РОЛЬ ЖЕНЩИНЫ В СЕМЬЕ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ	176
N.ALLAMBERGENOVA. VANORNI SEVGAN SHOIRA	178
З.С.КАСЫМОВА. СЕМЕЙНОЕ ВОСПИТАНИЕ КАК НЕОБХОДИМОЕ СОСТАВЛЯЮЩЕЕ КАЧЕСТВО ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕЙ ЖЕНЩИНЫ	179
Z.TAN'IRBERGENOVA. SALAMAT BALA TA'RBIIYASI' – JA'MIYETTIN' TAYANI'SHI'	180
Ш.Т.ЯКУБЖОНОВА, С.М.МАДРАИМОВА, Д.Б.БОБОХОНОВА, О.Д.ЭШОНҚУЛОВ. ОИЛАДА ҚИЗЛАРНИНГ ЭКОЛОГИК МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	182
Ш.ПАХРАТДИНОВА. ШАҶАРАҚ БИЗНЕСИНИҢ МӘМЛЕКЕТ ЭКОНОМИКАСЫНДАҒЫ ӘҲМИЙЕТИ	183
Д.М.ИСМАЙЛОВА. АЁЛЛАРНИНГ ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ВА БАРКАМОЛ ШАХСНИ ТАРБИЯЛАШДАГИ ЎРНИ	184
Г.С.ИБАДУЛЛАЕВА. ХОТИН – ҚИЗЛАРНИ БАНДЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ОИЛАВИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИНГ АҲАМИЯТИ	186
М.А.АЗИЗОВА. НОДИРАНИНГ ҲАЁТ ЙЎЛИ ВА ИЖТИМОЙ-АҲЛОҚИЙ ҚАРАШЛАРИ	187
З.ҚОЖЫҚБАЕВА, Б.ГУЛИМОВА. ҲАЯЛСЫЗ ШАҶАРАҚТЫҢ ПАЙЫЗЫ БОЛМАС	188
V.N.VOVOYOROV. OILADA YOSHLARNI MA'NAVIYAT G'OYALARI ASOSIDA TARBIYALASHDA AYOLLARNING O'RNI	189
A.NAWBETULLAEV, N.SEYDABULLAEVA. SHAN'ARAQTA MA'NAWIY, A'DEP- IKRAMLI'LI'Q WORTALI'G'I'N QA'LIPLESTIRIWDE MA'HA'LLE HA'M HAYAL-QI'ZLAR KOMITETLERININ' ROLI	191
M.E.ADILOVA, A.SH.XAMDAMOV. XOTIN-QIZLARNING DAVLAT VA JAMIYAT QURILISHIDAGI FAOLLIGINI OSHIRISHDAGI E'TIBOR VA G'AMXO'RLIK	192
G.QUTIMOVA, G.PIRNIYAZOVA. XOTIN-QIZLAR SOG'LIGI – KELAJAK AVLOD KAMOLI	194
Г.МЫРЗАБЕКОВА. БАСЛАЎЫШ БИЛИМЛЕНДИРИЎДЕ МИЛЛИЙ ФӨРЕЗСИЗЛИК УҒЫМЛАРЫН ҚЭЛИПЛЕСТИРИЎДЕ МЕКТЕПТИҢ ТУТҚАН ОРНЫ	195
А.АБАТОВ, Г.КАРИМБАЕВА. ҚИЗ ФАРЗАНДНИНГ ТАРБИЯСИДА МАҲАЛЛАНИНГ РОЛИ	196
У.СЕЙТЖАНОВА, З.ИСМАЙЛОВА. ИЛИМПАЗ ҲАЯЛ-ҚИЗЛАР	198
Ф.БОБОЖОНОВ. МУЛОҚОТДА МУОМАЛА ЭТИКЕТЛАРИ	199
Ф.ШИРИНОВА. ЮРТИМИЗ ТАРАҚҚИЁТИДА ОЛИМА АЁЛЛАРНИНГ ЎРНИ	202
Ш.АЛИМОВА. АЁЛЛАР ИЖТИМОЙЛАШУВИНИНГ ТАРИХИЙ ШАКЛЛАРИ	203
М.ҚУДАЙБЕРГЕНОВ, Б.ДҮЙСЕНОВА. ЖӘМИЙЕТТИ ЖЫРЛАЎШЫ ЖУРНАЛИСТ ҲАЯЛ	204
Р.САДИКОВА, Д.МАХАНБЕТОВА. ҲАЯЛ КЕЎЛИНЕ СЫЙҒАН ДҮНЬЯ	205
С.БЕКЧАНОВА. “БАХТЛИ АЁЛ ДЕСА ҲАҚЛИ ХАЛОЙИҚ...”	207
З.АБДУВАЛИЕВА. ТАЛАБА ҚИЗЛАРНИ МАЪНАВИЙ БАРКАМОЛ ҚИЛИБ	208